

הלכות נמילת ידיים קס

קס איזו מים בשרים ואיזו פסולים לנמילה וכו' י"ט סעיפים:

א מים שנשתנו מראיהם^א בין מחמת מקומם בין מחמת דבר שנפל לתוכן: כגון שנפל לתוכן דיו או קומוס^ב או יין ושכר^ג ושינו מראהן פסולים לנמילת ידיים אבל אם נפל לתוכם עפר ומיט אע"פ שעכרום כשירים^ד כמו שיתבאר^ה (לפי שגידול המים הוא בעפר ומיט ודרכם בכך ואין זה חשוב שינוי^ו) ואם נשתנו מחמת עשן או דבר אחר פסולים^ז אבל אם נשתנו מחמת עצמן כשרים^ח ואפילו נשתנו שינוי הפוסל אם אח"כ חזרו לברייתן חזרו לשורתן^ט:

ב עשה במים מלאכה או ששרה בהם פתו^י אפילו נתכוין לשרות בכלי זה ונפל לשני פסולים לנמילת ידיים^{יא} לפי שכשארם עושה במים דבר שיש לו צורך בו נעשו כשופכין שעומדין לשפכה ואין נטמלין בשופכין^{יב} אבל אם לא נתכוין לשרות כלל רק שנפל פת למים ונשרו בהם כשרים שלא עשאו שופכין^{יג} ויש מי שפוסל גם כה^{יד} ויש להקל בדברו סופרים^{טו}:
ג אם הדיח בהם כלים^{טז} או ירקות^{יז} פסולים ואם היו כלים מודחים או חרשיים^{יח} או ירקות מודחים ונקיים^{יט} כשרים שאין זו נקראת מלאכה לפסול המים משום שופכין הואיל ואין בה צורך שמבלעדיה היו כבר נקיים ומ"מ אם שרה בהם הירקות כדי שלא יכמשו וכן אם נתן בהם כלים שנתבקעו בימות החמה כדי שיתבוצצו ה"ז מלאכה ופסולים^כ וכן אם נתן כלי של יין לתוך המים לצננו פסולים^{כא} אבל נתן בהם דגים חיים שלא ימותו אין זו מלאכה שאין המים פועלין בהם כלל רק מצילין אותן ממותה וגם אינן נקראים שופכין^{כב} וכן אם נתן לתוכם דבר המריח כדי שיריחו כשרים שהיו אינן שופכין שהם כמאוסים^{כג} אבל כאן נתכוין להשביחם^{כד}:

ד אם המים בכלי שיש בו שנתות ונתן לתוכו בשר ועולין המים עד השנתות ובוה יודע משקלו ה"ז עשיית מלאכה במים ופסולין לנמילת ידיים^{כה} (אבל אם היה יודע משקל המים ושקל הבשר בנגדם כשרים כיון שלא נעשת המלאכה בנפול^{כז}):

יד ומב"ם בפרוש המשניות שם ובהל' ברכות פ"ו ה"ח. שיל' סדרהל"כ ס"י קנ"ג מ"א ס"ק ג. מ"ז סוף ס"ק ב. ולקמן ס"ה (בין חצאי עינול) יתבאר מקם נוסף, ויש"נ וראה חקרי הלכות ח"ו מג, א.
טו ביח ד"ה ויש"נ או ששרה. מ"א ס"ק ד. וכה' בסדר נפ"י למעודה ס"ו.
טז ט"ו ס"ק ב.
יז י"ז ראה לקמן ס"ג.
יח משנה ששם. מור ושול"ע ס"ב. וכה' בסדר נפ"י למעודה ס"ג.
יט רבינו ירוחם תיב"מ ח"ו (קמ"ג). מ"א ס"ק ה.
כ שם במשנה. מור ושול"ע שם.
כא מ"א שם.
כב מ"א שם.
כג רא"ש בפרושו למשנה שם. רבינו ירוחם שם. שול"ע שם. ובסדר נפ"י למעודה שם: של מים חמין או של יין.
כד עולת תמיד ס"ק ג. מ"א שם.
כה ככת"י: ואינו רומים לשרה בהם פתו שעשאו שופכים.
כו מ"א שם. וראה גם לקמן פי' תקא ס"ג.
כז מ"א ס"ק ה. תנודא: דגיתין ג', תליב' ורשי' שם ד"ה דרבא. ובסדר נפ"י למעודה: מים שמדד בהם אזה כלי לירע מדרגו.
כח נגרא ורשי' שם ד"ה ששקל.

א משנה פ"ק דידים מ"ג. מור ושול"ע ס"א. וראה לקמן ס"ט.
 חילוק בפסול שינוי מראה בין נפ"י למבילה. ולקמן ספ"ו דהיו וקא כשנשתנו לנרעוהא משיא"כ כשנשתנו לעילוי.
ב רמב"ם הל' ברכות פ"ו ה"ז.
ג משנה שם.
ד מ"א סוף ס"ק ב.
ה ראה ח"י הרא"ה תולין ק"א. וד"ה א"ל רב אשי (נפלו בו מי פירות ושנו מראהן). וכה' בסדר נפ"י למעודה ס"ג. וראה שם הגדולים שם דהיו רק לדעת (הראב"ד דהרא"ש) תפסולם נפ"י בין וכו' פירות לקמן ס"ב. וראה לקמן שם כי שבר עצמו כשר לנפ"י, שעיקר טעם ונשתנה לעילוי, משיא"כ כאן. וראה העילוי רתת' ע"י 55.
ו זבחים כ"ב. א. מור ושול"ע ס"ב.
ז לקמן ס"ג.
ח ראה מנחת פתים יוד"ם ר"א ס"ה. רובב מושרים ח"א ס"ה.
ט תוספתא פרה פ"ט מ"ה (לענין מי המאת). מ"א ס"ק ב. וכה' בסדר נפ"י למעודה ס"ג. וראה תורת מנחם שם.
י ביח ח"ה צריך שיחא. ט"ו ס"ק א. מ"א שם.
יא מ"א ס"ק א. וראה חקרי הלכות ח"ו מג, ב.
יב משנה פ"ק דידים מ"ג. מור ושול"ע ס"ב.
יג ח"כ בושנה שם. פרוש המשניות לרמב"ם שם. שול"ע שם.

הלכות נמילת ידים קס תכא

ה אם המביל בהם הנחתום את הגלוסקים⁹⁹ אע"פ שלא נשתנו מראיהם⁷ פסולים אבל אם מביל בהם ידיו ושח פני הגלוסקין⁹⁷ או שחפן מהם בחפניו⁹⁷ המים הנשארים בכלי לא נעשה בהם מלאכה שמבילת ידיו בהם אינה קרויה מלאכה עד שידיון בהם והוא שהיו מלוכלכות החילה לפיכך כשרים אם לא נשתנו מראיהן⁹⁷.

אבל אם הדיח בהם ידיו מהבצק הרבוק בהם פסולים¹⁷ אע"פ שלא נשתנו מראיהן ויש אומרים⁹⁷ שהדחת ידים אינה חשובה מלאכה לפסול המים לנמילת ידים¹⁷ כיון שעבשו רוצה בהם ג"כ ליטול ידיו¹⁷ (ופסול מלאכה⁹⁷ אינה משום שופכן אלא משום שנשתנו מתורת מים כשנעשה בהם איזו מלאכה וכשהדיח או נטל בהם ידיו לא נשתנו מתורת מים לענין נמילת ידים) ולפי סברא זו אין איסור ליטול ידיו ממים שנמל בהם הכירו ונתקבלו למטה בכלי⁹⁷ אלא משום שנממאו המים ע"י הכירו אם לא שפך רביעית בבת אחת וזמין השניים אינן מטהרים אלא המים שעל גבי היר בלבד אבל אם שפך רביעית בבת אחת שאין כאן מים טמאים כלל מותר¹¹ והעיקר כסברא הראשונה (דרוקא כשארבעה והמשה נוטלין כאחת שהשונים כיד אחת אין הוששין משום מלאכה¹⁰⁰ אבל בלאו הכי הוששין) ולכן אסור ליטול במים שנמל הכירו ונתקבלו למטה בכלי אפי" שפך רביעית בבת אחת מפני שנעשה בהם מלאכה שמידרו הדיים לאכילה ונעשו שופכן:

ז אבל היוצא מבית הכסא יכול לשאוב בחפניו מים מן הדלי לטהר ידיו ושאר המים שבדלי כשרים לנמילת ידים לסעודה¹⁰⁰ (מפני שלא מיהר ידיו במים הנשארים בדלי אלא במים שהחפניו אבל אם המבילן בדלי לטהרן הרי נעשה מלאכה ככל המים שבדלי¹⁰⁰ ואפי" לא היו ידיו מלוכלכות ממש מ"מ כיון שיש לו צורך לנקותן במים משום שנגעו במקום המנופות¹⁰⁰ נעשו המים כשופכן¹⁰⁰ כמו המשתמש בהם שאר דברים שהוא צורך לו אפילו הוא אבר הרישות כמו שנתבאר למעלה כל שכן נקיון זה שהוא חובה ואינו דומה להדיח כלים מורחבים¹⁰⁰ שאין צורך בהדחה זו):

ז מים שלפני הנפח אע"פ שלא נשתנו מראיהם פסולים מפני שכדוע שנעשתה בהם מלאכה¹⁰⁰ והיינו שכיבה בהם כדל¹⁰⁰.

ושלפני הספר אם נשתנו מראיהם פסולים ואם לאו כשרים¹⁰⁰ כי מה שהספר טובל ידיו

מא וע"י בתוספתא פ"ב הל"ג שהביא הריש בפ"ב דידים מ"ג, וברלקין ס"ו.
מב הר"ש ב"ם של שלמה הלוינ ז"ל ספ"ג, מ"א ס"ק ה'. וראה גם ט"ו ס"ק ז. וז"ל בספר נפ"י למעודה ס"ו. וראה גם לקמן ס"ו קסב ס"ג.
מג וז"ל לעיל ס"ו ד מדרוב ס"ב ומדולק ס"ב וש"נ. ובסדר נפ"י למעודה שם הוספו: ואפילו סבלו החס אצבעו הקטנה לנקות ופסלו כל החיים שבכלי. וראה ש"ת הר צבי ח"א ס"ו פת. הע"ב תתח ע' 58.
מד ע"י לקמן ס"ו תריג ס"ד.ה. לעיל ס"ו ד מדרוב ס"ה. לוח ברה"ג פ"ב הל"ג ס"ד ברה"ג פ"ג ס"ו.
מה למכרא הראשונה דלעיל ס"ה.
מו דלעיל ס"ג.
מז ר"ש ידים פ"א מ"ה. רשב"א בתורת הבית הארוך בית שני ע"ב. בשם התוספתא ידים ח"ו הל"ו. ש"ע ס"ג.
מח ר"ש שם.
מט תוספתא שם. ר"ש ורשב"א וש"ע שם.

כט חשונה פ"ק דידים מ"ה. מור וש"ע ס"ב.
ל תוספתא ידים פ"א הל"ג. רובא ברי"ש שם.
לז ר"ש (פירוש הרא"ש שם. מור וש"ע שם.
לב רמב"ם בפירושו שם ובר"ל ברכות פ"ו הל"ה. ש"ע שם.
לג תוספתא שם. ר"ש (פירוש הרא"ש שם. מור וש"ע שם.
לד ט"ו ס"ק ג"ד. ש"ע ב"ם של שלמה הלוינ פ"ה ס"ד. א"ה ושא וריב ס"ק ז.
לה ס' התרומה ס' עה. רבנו ירוחם תניב פו ח"ו (קמו, א) ב"ם התניב ממהו מן, ב ר"ה מה. רמ"א ס"ב.
לו תנ"ס שם. מ"ו ס"ק ה'.
לז מ"ו ס"ק ג'.
לח ד"עקו זו, אינה משום שופכן בדלעיל ס"ב, אלא משום שנשתנו מתורת מים, כמבואר ברי"ש שם מ"ג הל"ה עשה בהם. ובמ"א ס"ק ג'. וראה חקרי הלכות ח"ו מג. ב.
לט כמבואר במדרשי ברכות פ"ח רמז ר"ג. רמ"א סוף ס"ה.
מ כדעת הלבוש ס"ב, לפירוש העולת תמיד ס"ק יב וא"ה וזמ"ס ס"ק כב.

תכב הלכות נמילת ידיים קס

בהם להשרות בהם השערות רומה לטובל ידו ומה פני הגלוסקים שמים הנשארים לא נעשה בהם מלאכה¹:

ח מים כשרים שנתן לתוכן מעט מים פסולים במלים כרוב² ואפי' אם הפסולים משלימים לשיעור רביעית אין לחוש בנמילת ידיים לחולין³.

לפיכך מים ששתו מהם בהמה חיה ועוף אין לפוסלם משום מלאכת השתיה⁴ שנעשתה במעט מים שהוחזרו מפייהם לכלי כמו שהוא דרך בהמה חיה ועוף בשתייתן שמנביהוין פיהם לאחר שקלטו מן המים והמים נופלין מפייהם⁵ כי מים אלו במלים כרובם⁶ ויש פוסלים בשתה מהם כלב⁷ או חזיר⁸ מפני שנמאסים והרו הם כשופכים⁹ ויש לחוש לרבייהם:

ט אין המלאכה פוסלת אלא במים שאובין בין שהם בכלים בין שהם בקרקע כשנעשתה בהם המלאכה ואח"כ נוטלין בכלי לטובל מהם אבל אם עשה מלאכה במי מקוה או מעין בעודם מחוברים לא נפסלו¹⁰.

אבל שינוי מראה¹¹ פוסל גם בעודם מחוברים¹² כמה דברים אמורים לנמילת ידיים אבל להמביל בהם ידיו רשאי אם כשרים לטבילת הגוף¹³ כגון מעין שאין שינוי מראה פוסל בו או מקוה שנעשה מראה המים מחמת דבר שאין בו ממש כגון הרתחת סלי זיתים וענבים או שנפלו לתוכם מי צבע כמ"ש ביו"ד סי' ר"א¹⁴:

י לא תקנו חכמים נמילה אלא במים הראויים לשתיית בהמה¹⁵ אבל מים מלווים או מרים או סרוחים עד שאין הכלב יכול לשתות מהם¹⁶ פסולים לנמילת ידיים אף ע"פ שכשרים למי מקוה לטבילת כל הגוף ואצ"ל לטבילת ידיים¹⁷ ואם הם עכורים מחמת מים שנתערבו בהם אם הכלב יכול לשתות מהם כשרים¹⁸ בין לנמילת ידיים בין לטבילה ואם אין הכלב יכול לשתות מהן פסולים לשתיהם¹⁹:

יא המי מבריא הם מרים ואין ראיים לשתות הכלב²⁰ אף לכשמצננם²¹ לפיכך אין נוטלין

ג נעמרת צבי ס"ק ג. הובא באליה ונשא ורכב ס"ק ה.
נד המ"ב סוף מנוואות פ"א ה"מ. הובא במ"א ס"ק ג.
נז וכה' בסדר נט"ו למעודה ס"א. ועי' לקמן סי' קסב סמ"ג.

נח מ"א שם.
נח לשפת רש"י חולין פ, ב ר"ה אם יכולה ושם סב, ב ר"ה פוסלין, שיש להם ריח מלאכה פוסלת.

נד רש"י שם סב, ב.
נה תרומת השמן ס"י. רס. הובא במ"ז ס"ק ה וע"א שם.
נזכ' בסדר נט"ו למעודה ס"א.

נו תרומת השמן שם כשם אם ירוע הגדול בשם ברבנו הנגאל. ב"ח ד"ה המים שהתרוגם. מ"א שם.

נז כבתי': חזיר (וכיוצא בהם). וכה' בב"ח שם.
נח שרינס כמו נעשו בהם מלאכה שעומרים לשפיה (ב"ח שם) כדלעיל ס"ב, אף שלא נפסלו משתיית בהמה ומלב (כדלקמן ס"ז).

נט משמעות הרמב"ם ה"ל ברכות פ"ו ה"ה. שריע ס"ה.

ס שנתבאר לעיל ס"א.

סא ס"ק ה.

סב ב"ח פירש הסימן. עולת תמיד ס"ק א. אליה ונשא ורכב ס"ק א.

סג סימן א. כן בשוע"ר לא הגיע לדין, וראה שריע שם סכ"ה דהי.

בכתי' נוסף כאן עוד מעין:
חמי האור נוטלים מהם לידים אפי' הם חמין שהיט"ב ואין אומרים שנשתנו חמורת מים ע"י ביטול ויש אומרים בחמין שהיט"ב ויש להקל בדיט.

יורא ביה לקמן ס"ב, ולא חילק שם בין חדר מולדת בהם לאין חדר מולדת בהם. וכאן הובא ב' הירעות, דעת המתירים: רא"ש חולין פ"ח סי' ג. רשב"א חולין קו, א ר"ה המי האור. מרדכי ברכות רמז קנב. מור וש"ע ס"ז. הרע האוסרים: מנ"י עינין כו ה"ל נפ"י. סמ"ק סי' קפא. ים של שלמה חולין פ"ח ס"א. הובא במ"ז ס"ק ג. מ"א ס"ק ה. ולענין מים אחרונים עי' לקמן סי' קפא ס"ג.

סד משנה פ"ק דידים מ"ב.

סה פירוש רא"י בריף ברכות פ"ח (מא, א). רא"ש בפירוש המשנה שם ובהלכות פ"ח ס"א. מור וש"ע ס"א.

סו רא"ש שם. מור וש"ע שם.

סז כדלעיל ס"א.

סח זבחים כב, א. א. ר"ש ורא"ש שם. מור וש"ע שם. וכה' בסדר נט"ו למעודה ס"א. ועי"ש בתורת מנחם סמ"ב.

סט הרב דבינו יונה פ"ח זברכות ג, ב ר"ה המי והתמכ"ס ה"ל ברכות פ"ו ה"ה. שריע ס"ה.

ע תמים דעים ס"ו. תורת הבית בית ו שער. ב"ח ר"ה חמיו מבריא.

הלכות נטילת ידים קם

מהם לידים אבל מטבילין בהם^{טו} כשהם במקום קביעותן^{טז} אפי' אין בהם מ' סאה שהמעין מטהר בכל שהוא^{טז}.

אבל אם המשך אותם בארץ דרך חריץ שבקרקע^{טז} חוץ למקומם והפסיק מהמעין הנובע חם אין מטבילין בהן^{טז} אם אין בהם מ' סאה^{טז} אפי' להאומרים שא"צ מ' סאה לנטילת ידים בשאר מי מקוה^{טז} כמו שנתבאר בסופן קט"ט^{טז} כאן גורו שמא יטול מהם ג"כ בכלי^{טז} כי יאמר מה לי לטול מהם לידים בכלי מה לי להטביל הידים בתוכן כיון שאין בהם מ' סאה ופסול לנטילת כל הגוף ואעפ"כ כשרים לידים אבל כשיש בהם מ' סאה שהוא שיעור מקוה לא יבא להקל לטול מהם בכלי ממה שמקילין להטביל בהם כשיש בהם שיעור מקוה וראויים לנטילת כל הגוף לפיכך חריץ שמימיו מחוברים להם המעין הנובע חם כשיש שראוי לטבול בו כל הגוף מטבילין בו את הידים^{טז} ויש אומרים^{טז} שאף בזה יש לחוש שמא יבא להקל לטול מהם בכלי לפי שלא יעלה על דעתו שמימיו מחוברים למי המעין ויאמר מה לי לטול ממנו בכלי מה לי להטביל בתוכו כיון שאין בו שיעור מקוה שהוא מ' סאה^{טז} ויש לחוש לדבריהם לכתחלה^{טז}:

יב ולא חמי טבריא בלבד אלא הוא הדין כל מים שאין ראויין לשתית כלב ואין בהם מ' סאה אעפ"כ שהם מחוברים למקוה שיש בו מ' סאה יש להחמיר שלא להטביל בהם^{טז}.

וכל מים שראויים לשתית הכלב כשהם צוננים אפילו הם מעינות המין נוטלין מהן אפילו בכלי וכל שכן חמי האור אפילו בעודן המין^{טז}.

ומי הים הן מלוהין ואינן ראויים לשתית הכלב ואין נוטלין מהן לידים בכלי אלא א"כ הרחיחו אותם שאז ראויים^{טז}:

יג ספק נעשה מלאכה במים^{טז} שנטל בהם^{טז} ספק לא נעשה בהם ואם המצא לומר שלא נעשה בהם^{טז} ספק היה בהם כשיעור ספק לא היו ידיו טהורות^{טז} ואפילו ספק נטל ידיו ספק לא נטל טהור^{טז} וכל ספק בטהרת ידים^{טז} טהור אפילו במחלוקת הפוסקים^{טז}

במים הפסולים בהריץ שמימיו מחוברים.

פד משענות הרב רבינו יונה שם ר"ח כי פליגי, שמבאר (גם לדעת רש"י) את מחלוקת חוקה ר"י יוחנן במים טריים, ולא רק בחמי טבריא. ובמדר נב"י למעודה שם הקל בשעת הרחק אף במים טרוחים או עמוסים ופסולים לנטילה שאין בהם מ' סאה, וש"נ.

פה הרב רבינו יונה שם, ש"ע מ"ח. בכת"ל נשמנו מכאן תיבות "וכל שכן חמי האור", ונוספו לעיל אחרי מ"מ, וש"נ.

פו רדב"ן ח"ד סי' איששו. ת"א ס"ק יב. וזכ"ה במדר נב"י למעודה סי'. וראה גם לעיל סי' קנב סס"ז. וראה פתרא דפא סי' קנב סי' א. וחלקת יואב קנ"ג קבא דקשייחא ק"ו. כב. קובין גיר"ת (ירוש"י) כ' ע' 39 ואילך.

פז משנה יד"ט פ"ב מ"ה. מור וש"ע סי"א.

פח ראה תהלה לידו ס"ק ג.

פט ר"ש שם ר"ה ספקן טהור. מ"א סי' ג.

צ משנה שם.

צא רמב"ם הל' ברכות פ"ז ה"מ"ו. מור וש"ע שם.

צב בכת"ל: מדרה בודים.

צג תרומת הדשן סי' רמא. ב"י ר"ה כתוב בתרומת הדשן: ת"א שם.

עא חזקוני ק"ו. א. מור וש"ע שם.

עב רב פפא שם.

עג כהלעיל סי' קנב סס"ב וש"נ.

עד לבוש סי'. מ"א ס"ק ז.

עה חזקוני שם [לגריסת רר"ף סוף פ"ח בכרבות ורוב הפוסקים, ולגריסת הגמרת שלטו רש"י חזקוני שם אחר דעת ר' יוחנן].

עו רש"י שם ר"ה דאפקמנה. וז"ה כסדר נב"י למעדה ס"ח.

עז מ"א ס"ק ג.

עח סוף סא.

עט גמרא שם. לבוש גמ"א שם.

פ הרב רבינו יונה שם.

פא רש"י שם. ורשב"א בטרות הבית שם.

פב רבינו יונה שם לפירוש רש"י שם.

פג ע"י בס"י קנב סס"א דהרב רבינו יונה איך לטעמי' שבמנום הכשרים לנב"י מבשר מביאה אפילו און בו מ' סאה ובמים הפסולים מבשר בהריץ שמימיו מחוברים ורש"י לטעמי' שבמנום הכשרים לנב"י פוסל מביאה כשאין בו מ' סאה ובמים הפסולים פוסל גם בהריץ שמימיו מחוברים ושם ס"ח"ה כתב דמ"א שיש להחמיר לכתחלה במים הכשרים שאין בהם מ' סאה, וא"כ יש להחמיר גם

הלכות נטילת ידים קס

מפני שנטילת ידים עוקרה מדברי סופרים וספק דברי סופרים להקל¹³ ויש מי שאומר¹⁴ שעם כל זה לא אם יש לו מים אחרים מוזמנים לפניו¹⁵ ואמרים לו קום ורחץ והוציא עצמך מן הספק (אבל אם יודע שנמל כהלכה ואחר כך נולד בהן ספק¹⁶ כגון שנסתפק אם הסיה דעתו מהם אם לאו¹⁷ או שידוע שלא הסיה דעתו רק שהושיט ידיו סמוך למקום המינופת וספק אם נגע בהם ספק לא נגע א"צ להזור ולמלך אפילו לצאת ידו ספק מפני שמעמידן איתן בחוקתן):

יד השלג והכרד והכפור והגלד והמלח¹⁸ אם ריסקן עד שנעשו מים נוטלין מהם לידים אם יש בהם כשיעור¹⁹ וכן נוטלין ככל דבר שברירתו מן המים כגון יבחושים אדומים או שומן דג²⁰ והוא שריסקן עד שנעשו מים²¹.

במה דברים אמורים כשנוטל בכלי ושופק על ידיו או צריך ריסקן שאין נטילת ידים אלא במים אבל להטביל ידיו כמ' סאה שבקרקע יש מתירין²² אפילו בלא ריסקן ושלג המונח על פני הארץ כל שיש מ' סאה מחובר יחד אפילו נמוך מאוד מותר להטביל בו ויש אמורים²³ שאין טבילה אלא במים אלא שהשלג וכיוצא בו מצטרפין להשלים למ' סאה אף על פי שאינן מרוסקים אבל אין טובלין בהם אלא א"כ ריסקן עד שנעשו מים ובשעת הדחק יש לסמוך על סכרא הראשונה להקל בדברי סופרים²⁴:

מן יש אמורים²⁵ שאין נטילת ידים אלא במים ולא בשאר משקן ומי פירות לפי שעשו נטילת ידים לחולין כמבילה לתרומה ואין עושין מקוה אלא מן המים²⁶ והרי אפילו מים שאין בהם מראה מים פסולים²⁷ כל שכן שאר משקן ומי פירות²⁸ (ואפילו יין לבן שדומה מראיתו למראה מים²⁹ מ"מ אם הקפידו על מראה מים כל שכן על גוף המים³⁰). ויש מבשרי³¹ כל מי פירות לנטילת ידים שלא פסלו שגויו מראה אלא במים שנשתנו ממראיתם אבל מי פירות שעומדים במראיתם שם מים עליהם³² שהרי נקרא מי פירות³³ אבל כיון אפילו לבן אין נוטלין בו בין חי בין מווג במים³⁴ שאין שם מים עליו כלל.

מנחם לספר נפ"י לסעודה ס"ק סד).
קה ב"י ב"יוד שם. הובא בש"ך ובמ"א שם. עולת תמיד ס"ק יג. וראה חידושי צמח צדק רסג, ג ואילך. ובסדר נפ"י לסעודה ס"ח פסק כ"רעק הב".
קו ראב"ד בתמים רעים סוף ס"ל. הובא בתורת הבית הארוך בית ו שער ב. רא"ש ברכות פ"ז ס"לא. ריעה דא' בש"ע ס"ב.
קז כמבואר בש"ע י"ד ס"י רא סכ"ד.
קח כחליל מנין א.
קט דא"ש שם. ריב"מ ברכות ג, ב ד"ה ה"ג כבלוה נסחי. וראה לעיל ס"י קנח ס"ה, לענין הכשר ושבט. קי שמעטעז זה מכשרו בהם המרדכי ברכות פ"ח רמז קצו, הובא ברמ"א שם.
קיא ראה פירוש המ"א סוף ס"ק ב בדברי הרא"ש שם.
קיב רש"י ברכות ג, ב ד"ה ונטלין. אור ידוע ח"א ס"ס. הגהות אשרי ברכות פ"ב סוף ס"א. וראה תהלה לידו ס"ק ב.
קיג רא"ש שם לפירוש רש"י. כ"ח ד"ה וכתב עוד בהגהת. **קיד** רש"י שם.
קטו בדייתא ב"בכות ג, ב. וכחכמים ליישנא קמא דרש"י ד"ה משנתן.

צד ס' המנחה ה"ל ברכות פ"ו המ"א. כ"י ד"ה וכתב ה"ר מנח.
צה ראב"ד ה"ל ברכות שם. ב"י ד"ה וכתב הראב"ד ש"ע שם.
צו מור וקיעוה. משא"כ כשיש תוך ג' מילין ואינן מוזמנים לפניו (ראה לקמן ס' קמב).
צא הש"ל בית של שלמה חולין פ"ח ספ"ג. הובא במ"א שם.
צב אלה רבה ס"ק ט שפירוש חבר הש"ל. משא"כ כשנסתפק אם נשמו, דהיי הוספה הדעת ודא. ע"י מ"א שם ד"ו"ק. וראה תהלה לידו ס"י קסד ס"ג. חקרי הלכות ח"ו מד, ב.
צט ראה לעיל ס"י. ערך להם. בית דוד ס"י עז.
ק כ"י עפ"י רמב"ם ה"ל ברכות פ"ו ה"ד וה"ל מקואות פ"ו ה"ג ופ"א ה"ב ש"ע ס"ב.
קא אור ידוע ח"א ס"י נה. הגהות אשרי ברכות פ"ב סוף ס"א. ש"ע ס"י.
קב דח"א שם. וראה גם לקמן ס"י קסב ס"ד.
קג מ"א ס"ק מו.
קד ש"ך ב"יוד ס"י רא ס"ק עא. לפירוש המ"א שם (משא"כ לפירוש האלה רבה ס"ק כב. ראה תורת

הלכות נמילת ידים קס

ואין צריך לומר בשמן ורובש שהרי אינם מנקים^{קסו} אבל כמו דבש^{קסז} (שקורין מע"ד) ושבר^{קסח} נוטלין [מהן לידים]^{קסט} שהרי עיקרן מים^{קסב} ואע"פ שנשתנו מראיהם אין לחוש כיון שנשתנו לעילוי^{קסא}.

ויש אומרים^{קסב} שאף היין כשר לנמילת ידים בין חי בין מווג במים אלא שלכתחלה אסור לעשות כן כדי שלא יהא מוולול בדבר חשוב שנשתנה לעילוי עד שקובע בדבר לעצמו לברך עליו בורא פרי הגפן (משא"כ בשאר מי פירות שמתיר ליטול בהם אם אין לו מים כמ"ש בס"א קע"א^{קסג} וקפ"א^{קסד}) אבל כדיעברך אם נטל ביין אפילו ארום ידיו מהירות.

ובשעת הדחק^{קסה} יש לסמך על דברי המקולין ברבוי סופרים ליטול ידיו במי פירות^{קסז} ושכר [מינו]^{קסז} דבש אפילו לכתחלה (וביין כדיעברך^{קסז}):

מזו שיעור המים נוטלין מהם לידים הוא לא פחות מרביעית הלוג^{קסס} (והוא שיעור מהרה מן התורה למבילת כלים^{קסז}).

ולא הצריכו אלא שיהא רביעית בכלי שנוטל ממנו אבל א"צ לשפוך כל הרביעית על ידיו אלא אם כן רוצה לטהרן כשטיפה אחת אבל אם רוצה לשפוך עליהם מים ראשונים ושניים א"צ אלא כדי שיספקו בכל פעם למשוך בכל הפרק הצריך נמילת ידים^{קסז}.

ומים הנשארים בכלי שנוטל ממנו יכול ליטול מהם אחר אם מספיקים לו אע"פ שאין בהם רביעית הואיל והם באים משויורי מהרה שהיה בהם רביעית כשנטל הראשון^{קסז}.

והוא שבאים שניהם ליטול ידיהם כאחד אע"פ שנוטלין זה אחר זה מועיל שויורי מהרה של ראשון לטהר יד השני בפחות מרביעית^{קסז}.

ויש אומרים שאין שויורי מהרה של הראשון מועילין בנוטלין זה אחר זה אלא אם כן המים יורדים בקלוח אחד^{קסז} מן הראשון לשני כגון שפשט הראשון ידיו ליטול ואחר יוצג על ידיו ואחר כך פשט השני ידיו למטה מדי הראשון וקילוח יורד על ידיו של ראשון ומהן לידיו של שני^{קסה} ודי שתהיו מהירות אף על פי שנפחת שיעור הרביעית בכלי כשמועלים המים לידיו של שני מהירות מפני שהם באים משויורי מהרה.

קכא אור ויוע והגהות אשרי שם. דמ"א. שם. משא"כ כשאנו שעת הדחק לא יטול אפילו בשבר ומי רבש

– שעיקרן מים כדלעיל וכשר לנמ"י (אלה רבה ס"ק בו וזוטא ס"ק ט"ז) משום הפסד אובילין (אור ויוע שם).

קכו לא נזכר בסדר נמ"י למעודה שם.

קכז רמ"א שם. וכו"ה בסדר נמ"י למעודה שם. וכן הגיה בקני השלחן.

קכח ראה פתחא וזוטא ס"ק ט"ז.

קכט חשונה פ"ק דידים מ"א. מור וש"ע ס"א.

קל אלה רבה ס"ק כ"ז. וברלעיל ס"י קנ"ב סכ"א וש"נ. וראה גם לקמן ס"א קס"ב ס"א.

קלא כדלקמן ס"א קס"ב ס"א וש"נ.

קלב חזולין ז"ל. א. מור ויוע הב' בש"ע שם.

קלג רא"ש בפירושו חשונה דידים שם וטור.

קלד המב"ן חזולין שם ד"ה מוסקאמרינן. ושב"א חזולין שם ד"ה הא דאמרינן. ובתורת הבית הארוך (בשם ויש מפרשים) הקציר (בשם רבותיו) בית ו שער ב. וראה חזולין שם ד"ה א"ל רב אש. ריעה הא' כש"ע שם.

קלה תורת הבית הארוך שם. ש"ע שם.

קטז תמוע דעים ס"י פו (שמן ורובש). ב"י מוק ר"ה גריסין (דבש). וע"י לעיל ס"ד "שמן רג". וראה כדי השלחן

ס"י ל"ד ס"ק ר'.

קז רכ"ב משה ס"ק ג.

קח משא"כ ביום שנפל לתוכן שבר, כדלעיל ס"א.

קט אור ויוע והגהות אשרי שם. כמו פירות רכשר לנמ"י ליעים.

קכ גומ' עירובין כ"ג. ב ר"ה הא' (לענין שבר). דמ"א

ס"ב (דמ"ח"ט מועיל אף לדיעה הא' הפוסלת כמו פירות. וראה לקמן בסוף המע"ף).

קכ"א וכו"ה בסדר נמ"י למעודה ס"ח. וראה לקמן בסוף המע"ף הדיני וכן בשעת הדחק.

קכ"ב מ"א ס"ק ט"ז.

קכ"ג רשב"א בתורת הבית הארוך והקצר בית ו שער ב. בשם הראב"ד (שם) שכנשר ביין. אף שפוסל כמו

(פירות).

קכ"ד סימן זה כשוע"ר לא הגיע לידיו, וראה מ"א שם רש"י הסימן.

קכ"ה סעף ח.

והוא שפשט השני ידיו סמוך לירי הראשון שאו הן נחשבות כיד אחת אבל אם היו מרוחקות מירי הראשון לא עלתה לו נמילה לפי שהוא נוטל במו רחיצת חבירו²⁷⁷ (שהם פסולים אפילו הם מי רביעית²⁷⁸ משום שנעשה בהם מלאכה כמו שנתבאר למעלה²⁷⁹).

ואפי' ידיהן סמוכות לא התירו אלא כשנתכוונו מתחלה ליטול כאחת ע"י קלוה היורד מראשון לשני שאו חשובות ידיהן כיד אחת בנמילה זו אף על פי שלא פשט השני ידיו עד אחר שהתחיל כבר הראשון ליטול ידיו אבל אם מתחלה נתכוין הראשון ליטול לעצמו ואחר כך כשהתחיל כבר ליטול פשט השני ידיו למטה ממנו אינן חשובות כיד אחת ולפיכך (אם אין היוצק על ידיהם שופך רביעית כבת אחת) נטמאו ידי השני ממים הטמאים שיוצרים מידי הראשון וצריך לנגבן ולחזור וליטולן²⁸⁰ (ואף אם שופך רביעית כבת אחת צריך לחזור וליטולן אלא שא"צ לנגבן תחלה²⁸¹).

(העיקר כסברא האחרונה²⁸² וכו"מ בשעת הדחק יש לסמוך על סברא הראשונה להקל בדברי סופרים):

יז אבל יותר משנים אינן יכולים ליטול מרביעית²⁸³ ואפילו מרביעית ומחצה עד שהיה חצי לוג שאף שלא הקפידו חכמים על שיעור המים שיוגיעו לידיו רק שהיה רביעית בכלי מכל מקום חשו חכמים אם יטלו רבים ממים מועטים שמא לא ידקדקו יפה ליטול כל הפרק שכל אחד יצמצם המים כדי שישאר לחבירו אך אם היה רביעית ומחצה ונטל הראשון חצי רביעית ונשאר בכלי רביעית יכולים שנים ליטול מרביעית זו על דרך שנתבאר כמו אלו היתה רביעית לברה מתחלה בכלי²⁸⁴.

ומהצי לוג יכולים ליטול אפי' ד' על דרך שנתבאר ולא ה' שמא יצמצמו המים ומלוג יכולים ליטול כמה בני אדם כל זמן שמספיקין המים לשפוך כל אחד ואחד על ידיו²⁸⁵ ג' פעמים או ב' פעמים כמו שיתבאר בס' קס"ב.

והוא הדין שיכולים ד' וה' להניח ידיהם זה בצד זה או זה על גבי זה וליטול כאחד²⁸⁶ שכלן חשובות כיד אחת²⁸⁷ ואין מטמאות זו את זו²⁸⁸ ובלבד שירפו ידיהם כענין שיגיעו המים לכל יד ויד²⁸⁹ בלי שום חציצת יד אחרת²⁹⁰:

יח שיעור רביעית שאמרו צריך שיהא מכוונם במקום אחד שאם נטל משמינית וחזר ונטל משמינית (ואפילו נטל משתיהן כבת אחת כגון שאחרים יוצקים על ידו והקלוח מתערב) ידיו מטמאות כמו שהיו²⁹¹:

יט רביעית שאמרו בין לנטול ב' ידיו בין לנטול יד אחת בלבד בין לידיו של גרול בין לידיו של קטן ונטול ב' בני אדם זה ידו אחת וזה ידו אחת ואח"כ חזר השני ונטל

קלו ב"י ד"ה ומ"ש רבינו בין שנמליין ים של שלמה תולין פ"ח סכ"ח. שו"ע שם.

קלו שאינן נמנאים, כדלקמן סי' קסב ס"א.

קלח מעיף ו'.

קלט וד"א ס"ב.

קמ אף שנמנאו כשבאו לידו השני, וכדלקמן סי' קסב ס"ג.

קמא אלה רבה ס"ק לא.

קמב חשונה ידיו שם. מור וש"ע שם.

קמד ר"ש שם. ודבא בני"א ס"ק כא.

קמד משנה שם, לפירושי הר"ש ור"ש שם. מור וש"ע שם.

קמה חשונה ידיו פ"ב מ"ג. מור וש"ע שם וכוס' קסב ס"ה. וראה גם לקמן שם ס"א.

קמו רמ"ם בפרוש המשניות שם. שו"ע לקמן שם. לבוש ס"ג.

קמז תוספתא שם פ"ב מ"ג. שו"ע ולבוש שם.

קמח משנה שם. מור וש"ע שם.

קמט רמב"ם ולבוש שם.

קנ תוספתא שם פ"ב מ"ג. הובא ברש"י פ"ק יד"ים סוף מ"א.

קנא ארוחת חיים ה' נ"ג. ס"ה בשם הרשב"א

בתורת הבית הקצר בית ו שער ג. שו"ע ס"ה. אליה רבה ס"ק לב.

הלכות נמילת ידים קס"א

ידו השנית הרי אלו כג' בני אדם שידו השנית נחשבת כיד אדם אחר כיון שלא נטל מתחלה אלא ידו אחת ולפיכך אם היה בכלי חצי לוג ידיו טהורות ואם לאו אין ידו השניה טהורה שאין נוטלין בפחות מחצי לוג ויותר משני בני אדם^א שמא יצמצמו המים וכאן יש להושי ג"כ שמא יצמצם כיון שאינו נוטל שתי ידיו כאחת^ב:

קס"א דיני הציצה ומבילה^א ובו ה' סעיפים:

א כל דבר החוצץ במבילת כל הגוף חוצץ בנמילת ידים^ב שכל מה שתקנו הכמסים תקנו בענין של תורה^ג ולפיכך צריך (לטהר) (ליזהר) מכל דבר שמקפידים עליו להסירו לפעמים^ד.

כגון צואה^ה שתחת הציפורן שלא כנגד הכשר^ו דהיינו אם הציפורן גדול ועודף על בשר האצבע^ז ויש שם צואה תחת עודף זה צריך להסירה קודם נמילה לפי שדרך רוב בני אדם להקפיד^ח עליה^ט משום מיאוס^י לכן אינה במלה לגבי הוד^{יא} והוצצת אף למו שאינו מקפיד עליה^{יב}.

ובצנן שתחת הציפורן^{יג} אפילו כנגד הכשר^{יד} הך רוב בני אדם להקפיד עליו^{טו} וחוצץ לכל אדם כשרוחצים ידיהם^{טז}:

ב רטיה שעל בשרו אם אין שם מכה אלא מיהוש בעלמא^{יז} ויוכל להסירה מתי שירצה^{יח} צריך להסירה קודם נמילה^{יט} אבל אם יש שם מכה אין צריך לטול כלל במקום הרטיה כמו שיתבאר בסיומן קס"ב^כ:

ג מיט הבורות ומיט היוצרים^{כא} שהם נרמקים ביותר ומונעים המים מלכא התהיהם^{כב} וכן שאר כל המיט כשהוא יבש^{כג} ונרמק בבשר החוצץ בין על גבי הוד בין תחת הציפורן אפי' כנגד הכשר^{כד}.

יב ראה רש"י עירובין ד, ב ר"ה ושאינו מקפיד. תורת הבית הקצר שם (כשהוא לניט). לבוש ס"ב. וראה גם לקמן ס' קסב ספ"ג.
יג מ"א ס"ק ה. ולענין מבילת כל הגוף ראה מור וש"ע י"ד שם ס"א.

יד חושנה פ"ט דמקואות מ"ב.
טו תוספתא שם. מור וש"ע שם.
טז עולת תמיד שם. וברלכמן ס"ז. שגם בזה אם אין דרך להקפיד אינו חוצץ, וש"ע.

יז אנציל: להקפיד עליו כשרוחצים ידיהם וחוצץ לכל אדם. ובכת"י: להקפיד (עליה להסירה כשרוחצים ידיהם או כל גופם לכן צריך להסירה קודם נמילה) וחוצצים.

יח כ"ה ר"ה רטיה. מ"א ס' קסב ס"ק יח. מ"א ס"ק ב.
יט מור וש"ע שם.

כ חושנה שם. מור וש"ע שם. ולענין מבילת כל הגוף ראה מור וש"ע י"ד שם ס"א.
כא סעף מו.

כב חושנה שם. מור וש"ע שם. ולענין מבילת כל הגוף ראה מור וש"ע י"ד שם ס"ד.

כג ספ"ג עשין כו חל' נמ"י, ואור ורוע ח"א ס' ע, בשם ר"ח. לבוש ס"ב. מ"א ס"ק ב.

כד משנה שם. מור וש"ע י"ד שם.
כה תוספתא שם. הובא במס"י שם. מ"א ס"ק ה

קנ"א תוספתא ידים פ"א ה"א. ר"ש שם פ"ב מ"ב. הרשב"א בתורת הבית (הקצת) בית ג שער א. ש"ע ספ"ג.
קנ"ב מ"א ס"ק כב.

סימן קס"א

א בקונטרס השלחן הגני: דיני הציצה בנמילה ומבילה.
ב ברייתא חזקין קו, ע"ב. מור וש"ע ס"א.
ג לבוש ס"א. עולת תמיד ס"ק א.
ד פסחים ל, ב ובכ"מ. וראה גם לקמן ס' קפח ס"ב. ס' רעו ס"ט. ס' תיר ספ"ג. ס' תעב ס"ב. ס' תעה סכ"ט. ס' תפס מ"ב. שם ס"ז.
ה מור וש"ע י"ד ס' קפח ס"א. ודיני כשרותו ונגה ידיו או בשעת לשה ויבילה, כדלקמן ס"ג וס"ז וש"ע.
ו וע"ה (ר"ש מקואות פ"ט מ"ב ר"ה ונל"ה) וזהמא (רנב"ם שם).

ז ר"א"ש חזקין פ"ח ספ"ג. מור וש"ע ס"א. וז"ה בסדר נמ"ל למערה ס"ג. ולענין מבילת כל הגוף ראה תוספתא מקואות פ"ו ה"ה. מור וש"ע י"ד ס' קנ"ב ס"ה.

ח ר"ש מקואות שם משנה ד ר"ה שלא. רשב"א בתורת הבית האריך בית ז סף שער ג. מ"ז ומ"א ס"ק א.

ט עולת תמיד ס"ק ב. מ"א ס"ק ה. וברלכמן ס"ג, שגם בזה אם אין דרך להקפיד אינו חוצץ, וש"ע.

י בכת"י: עליה להסירה.
יא מ"א שם.